

Principy a pravidla územního plánování
Kapitola A – Principy udržitelného rozvoje území
A.3 Národní dokumenty pro udržitelný rozvoj v ČR

A PRINCIPY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ÚZEMÍ

A.3 NÁRODNÍ DOKUMENTY PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ V ČESKÉ REPUBLICĚ

OBSAH:

A.3.1 Strategie udržitelného rozvoje České republiky

Zpracovatel - Prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc. Redakce - Ing. arch. Eva Rozehnalová.
Aktualizace – 15. 11. 2010.

A.3.2 Prosazování udržitelného rozvoje v územním plánování

Zpracovatel - Prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc. Redakce - Ing. arch. Eva Rozehnalová.
Aktualizace – 15. 11. 2010.

A.3.1 Strategie udržitelného rozvoje České republiky

Strategie schválená vládou v prosinci 2004 (usnesení vlády číslo 1242/2004) konstatuje, že udržitelný rozvoj je „srovnatelný s jinými systémy hodnot, jako je systém lidských práv a svobod, které nemají konečnou podobu, ale musí být vykládány a znovu specifikovány v rámci daného historického kontextu. [...] Udržitelný rozvoj je třeba chápat jako „normativní“ myšlenku, stálou výzvu podněcující společenský proces učení a sebeorganizování.“

Strategie se opírá o soubor principů, z nichž nejvýznamnější je princip úcty k lidskému životu (etický princip), k přírodě a k civilizačním a kulturním hodnotám.

Dokument stanoví pro vládu následující z hlediska významnosti rovnocenné strategické cíle:

Ekonomický pilíř: posilování konkurenceschopnosti ekonomiky

Principy a pravidla územního plánování

Kapitola A – Principy udržitelného rozvoje území

A.3 Národní dokumenty pro udržitelný rozvoj v ČR

1. udržet stabilitu ekonomiky a zajistit její odolnost vůči vnějším i vnitřním negativním vlivům,
2. vytvářet podmínky pro hospodářský růst, schopný zajistit při minimálních dopadech na životní prostředí optimální zaměstnanost, financování veřejných služeb (zejména v oblasti sociální) a postupné snižování veřejného i „vnitřního dluhu“,
3. vytvářet podmínky pro flexibilní ekonomiku založenou na znalostech a dovednostech a zvyšovat konkurenceschopnost průmyslu, zemědělství a služeb.
 - Pro územní plánování mají zvláštní význam záměry vlády v oblasti dopravy:
 - zajistit podmínky pro udržitelnou mobilitu osob a nákladů (dopravu zaměřenou na uživatele),
 - rozvíjet ekologicky šetrné formy dopravy (veřejná doprava, podpora užívání alternativních pohonných hmot, cykloturistika).

Environmentální pilíř: ochrana přírody, životního prostředí, přírodních zdrojů a krajiny, environmentální limity

1. zajistit na území ČR co nejlepší kvalitu všech složek životního prostředí (včetně fungování jejich základních vazeb), dále ji postupně zvyšovat a vytvářet tak podmínky pro postupnou regeneraci krajiny, pro minimalizaci až eliminaci rizik pro lidské zdraví a pro postupnou regeneraci živé přírody. Zároveň v nejvyšší ekonomicky a sociálně přijatelné míře uchovat přírodní bohatství ČR (neobnovitelné zdroje, biologickou a krajinnou rozmanitost),
2. minimalizovat střety zájmů mezi hospodářskými aktivitami a ochranou životního prostředí a postupně dosáhnout oddělení ekonomického růstu od nárůstu negativních dopadů na životní prostředí (*decoupling*),
3. přispívat, přiměřeně možnostem a významu ČR, k řešení evropských a globálních environmentálních problémů (zejména ohrožení změn klimatu a ozónové vrstvy Země a úbytku biodiverzity).
 - Pro územní plánování mají zvláštní význam tyto záměry vlády:
 - v oblasti ochrany půdy
 - zastavit nadměrný přísun živin a dalších znečišťujících látek do půdního horizontu a ve stanovených lhůtách dosáhnout limitních požadavků na obsah nežádoucích látek a dále je nepřekračovat,
 - provést opatření k zabránění kontaminace půd ze starých ekologických zátěží,
 - zajistit ochranu půdy před vodní a větrnou erozí a před zbytečnými zábory pro nezemědělské a nelesní účely;
 - v oblasti péče o urbanizovaná území
 - co nejvíce omezit zejména znečištění ovzduší a hlukovou zátěž i s akcentem na kvalitu vnitřního prostředí budov; k tomu by mělo přispět i usměrňování dopravy,
 - v oblasti územního plánování regulovat nepřiměřený růst městských aglomerací (*urban sprawl*) a při tvorbě územních plánů obcí dbát na větší podíl městské zeleně a vytvářet klidové zóny,

Principy a pravidla územního plánování

Kapitola A – Principy udržitelného rozvoje území

A.3 Národní dokumenty pro udržitelný rozvoj v ČR

- postupně odstraňovat „staré ekologické zátěže“ tak, aby byla minimalizována až eliminována z nich plynoucí rizika a využít rozvojový potenciál zdevastovaných či nevyužívaných zastavěných ploch (*brownfields*);
- v oblasti výstavby dopravní infrastruktury
 - minimalizovat nutné zábory území a technickými opatřeními omezovat vliv liniových staveb na složky životního prostředí (již v přípravných stádiích);
- v oblasti strategického plánování
 - omezovat prostorovou a přepravní náročnost na úrovni státu, krajů a obcí;
- v oblasti územního plánování
 - při pořizování územních plánů, a to jak na úrovni krajů a obcí, tak při zpracování Politiky územního rozvoje ČR, dbát na přednostní využívání stávajících příp. opuštěných, již dříve využívaných ploch (*brownfields*) a vymezovat Územní systém ekologické stability.

Sociální pilíř: posílení sociální soudržnosti a stability

1. podpora rozvoje lidských zdrojů s cílem dosahovat maximální sociální soudržnosti
2. trvalé snižování nezaměstnanosti na míru odpovídající ekonomicko sociálnímu motivování lidí k zapojování do pracovních aktivit,
3. udržení stabilního stavu počtu obyvatel ČR, jeho dlouhodobé zvyšování a zlepšování jeho věkové struktury.

Výzkum a vývoj, vzdělávání

1. dosažení vysoké úrovně vzdělanosti ve společnosti a tím i zajištění konkurenceschopnosti české společnosti, rozvíjení etických hodnot v souladu s evropskými kulturními tradicemi.

Evropský a mezinárodní kontext

1. obhajoba a prosazování principů udržitelného rozvoje v rámci nejširších mezinárodních vztahů, v mezinárodních celosvětových a regionálních organizacích i v rámci bilaterálních vztahů; to zahrnuje spolupráci a vyvíjení iniciativy na všech mezinárodních úrovních a zejména úsilí o překonávání etnických, ekonomických, ekologických a sociálních konfliktů mezi různými kulturními společenstvími,
2. být aktivním členem EU a přispívat k tomu, aby EU byla společenstvím funkčním a prosperujícím s tím, že prosperita EU přinese i českým občanům zvýšení životní úrovně, zlepšení kvality života a bezpečnosti a svobody.

Správa věcí veřejných

1. postupné přizpůsobování ústavního systému potřebám společnosti přechodu na trajektorii udržitelného rozvoje,
2. zajištění takového postavení regionů/obcí, které odpovídá jejich perspektivní funkci při zajišťování rovnováhy mezi pilíři udržitelného rozvoje,
3. posilování podmínek pro účast veřejnosti na rozhodování ve věcech týkajících se udržitelného rozvoje a vytváření co nejširšího konsenzu při přechodu k udržitelnému rozvoji,

Principy a pravidla územního plánování

Kapitola A – Principy udržitelného rozvoje území

A.3 Národní dokumenty pro udržitelný rozvoj v ČR

4. vytváření a rozvíjení instituce a formy práce veřejné správy v souladu s požadavky udržitelného rozvoje,
5. snaha, aby opatření přijímaná při zajišťování vnější a vnitřní bezpečnosti odrážela požadavky ochrany před mezinárodními konflikty a na ochranu před měnícími se formami kriminality, včetně mezinárodního zločinu, zejména terorismu.

K realizaci strategických cílů jsou formulovány dílčí cíle a pro monitoring jejich plnění pak řada indikátorů.

Principy a pravidla územního plánování**Kapitola A – Principy udržitelného rozvoje území****A.3 Národní dokumenty pro udržitelný rozvoj v ČR****A.3.2 Prosazování udržitelného rozvoje v územním plánování**

Územní plánování je významným nástrojem pro zlepšení udržitelnosti rozvoje měst a regionů. Není však jediným takovým nástrojem: nemůže být úspěšné bez koordinace s dalšími činnostmi, jako je například fiskální a cenová politika a bez koordinace činností a zodpovědností mezi státem, regionální a místní správou.

Protože se jedná o velmi komplexní problematiku přesahující pravomoci a odpovědnosti jednotlivých oborových a územních orgánů veřejné správy a zasahující všechny subjekty územního rozvoje včetně firem a občanů, vyžaduje udržitelný prostorový rozvoj měst širokou participaci a podporu všech rozhodujících aktérů.

Územní plánování vzhledem ke své spjatosti s využíváním území má podstatný vliv na udržitelnost využívání území jako jednoho z elementárních zdrojů. Území lze přitom ve vztahu k udržitelnosti chápat současně jako půdu, tedy substrát úrodnosti, jako nositele dalších přírodních zdrojů (vody, nerostných surovin) a jako prostor pro územní rozvoj ve formě staveb, terénních úprav apod. Využívání území v jakémkoliv smyslu však podstatně ovlivňuje i prakticky všechny další činnosti, na nichž záleží udržitelnost rozvoje.

Sledování udržitelného rozvoje území v územním plánování na regionální a místní úrovni

V souladu s Evropskou direktivou 2001/42/EC bylo do naší praxe v roce 1992 zavedeno posouzení vlivů strategií na životní prostředí (SEA) jako paralelní posuzování *ex ante* některých nástrojů územního plánování s potenciálně významným dopadem důsledků jejich realizace na životní prostředí.

Stavební zákon integruje hodnocení a posouzení vlivu na životní prostředí v maximální míře přímo do procesu územního plánování. V souladu s citovanou evropskou direktivou je součástí činností územního plánování vedle hodnocení (odhad) vlivu na životní prostředí *ex ante* také monitoring *ex post*.

Na podkladu územně analytických podkladů, průběžně udržovaných a pravidelně aktualizovaných na úrovni krajů a územních obvodů obcí s rozšířenou působností, se vypracovává rozbor udržitelného rozvoje, který zahrnuje

1. „zjištění a vyhodnocení udržitelného rozvoje území s uvedením jeho silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb v tematickém členění, zejména na horninové prostředí a geologii, vodní režim, hygienu životního prostředí, ochranu přírody a krajiny, zemědělský půdní fond a pozemky určené k plnění funkcí lesa, veřejnou dopravní a technickou infrastrukturu, sociodemografické podmínky, bydlení, rekreaci, hospodářské podmínky; závěrem těchto tematických zjištění a vyhodnocení udržitelného rozvoje území je vyhodnocení vyváženosti vztahu územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území,
2. určení problémů k řešení v územně plánovacích dokumentacích zahrnující zejména urbanistické, dopravní a hygienické závady, vzájemné střety záměrů na provedení změn v území a střety těchto záměrů s limity využití území, ohrožení území například povodněmi a jinými rizikovými přírodními jevy“ [Vyhláška č. 500/2006 Sb.,

Principy a pravidla územního plánování

Kapitola A – Principy udržitelného rozvoje území

A.3 Národní dokumenty pro udržitelný rozvoj v ČR

o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, § 4 odst. 1 b)].

Vyhodnocení vlivu územně plánovací dokumentace na udržitelný rozvoj území se provádí

- vždy u zásad územního rozvoje,
- u územního plánu, pokud tak vyplývá ze zvláštních právních předpisů.

Cíle udržitelného rozvoje v územním plánování

Předpis nekonkretizuje cíle udržitelného rozvoje v územním plánování. Toto je předmětem Republikových priorit územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území obsažených v Politice územního rozvoje. Protože je Politika územního rozvoje závazná pro všechny územně plánovací dokumentace, pořizovatel územně plánovací dokumentace vychází z republikových priorit a promítá je do konkrétních podmínek místa a času zjištěných a analyzovaných v rozboru udržitelného rozvoje území ÚAP a prostřednictvím demokratické diskuse občanů vymezuje konkrétní cíle v zadávacích dokumentech, zejména v zadání územního plánu a zadání regulačního plánu.

Za obecné cíle aplikovatelné do praxe územního plánování lze považovat

- udržitelnou úroveň čerpání přírodních zdrojů včetně území a energie – vyjádřenou například jako spotřeba nově zastavovaného území a kompaktnost sídel,
- stabilitu / dynamickou rovnováhu ekologických systémů – vyjádřenou například jako fragmentace krajiny a funkčnost ÚSES,
- udržitelnou formu a míru ekonomického rozvoje – soběstačnost a diversifikaci ekonomické základny,
- soudržnost mezi sociálními skupinami a regiony, dostupnost infrastruktur a prostupnost vyjádřenou jako dosažitelnost funkčních ploch ve městech,
- snížení rizik dopadů přírodních katastrof a selhání infrastruktur – zastavěné plochy v záplavovém území; robustnost infrastrukturálních systémů (možnost náhradní obsluhy obyvatel v případě nefunkčního páteřního systému infrastruktury).